

Карпунец Анастасія. Актуальные проблемы функционирования государственной службы Украины в условиях реализации реформ: социологический аспект. В статье рассматриваются актуальные проблемы института государственной службы Украины на фоне обострения социального, экономического и политического кризиса. Обосновывается следующее: результатом внедрения реформы должно стать создание эффективной, прозрачной, открытой и гибкой структуры публичной администрации с применением новейших информационно-коммуникативных технологий, трансформация социальной роли института государственной службы, его становление как обслуживающей структуры.

Ключевые слова: институт государственной службы Украины, государственное управление, реформирование государственной службы, баланс централизации и децентрализации, трансформация.

Karpunets Anastasiia. Actual Problems of Civil Service of Ukraine under Implementation of Reforms: Sociological Aspects. In the article considered the actual problems faced by the institute of State Service of Ukraine on the aggravation of social, economic and political crisis such as lack of balance of centralization and decentralization of public administration, poor communication, shortage of quality staff, poor quality of administrative services and the low level of moral and ethical consciousness of public servants and as a result negative balance of trust from society. Author emphasizes the need of transformation of the public administration's social role and its functioning as a service structure. There is a need for a new management elite, which requires management skills, ability to work for a result, rapid decisions making, self-management and ready to initiate and manage changes. The civil service and public administration reform problems in the light of the country's citizen's assessments analyzed. The main task of reform at this stage of Ukraine is determined by establishing sustainable balance of centralization and decentralization and establishment of an effective mechanism of checks and balances as a necessary condition for ensuring democracy, effectiveness of public administration and European integration.

Key words: institute of civil service of Ukraine, state administration, reform of civil service, balance of centralization and decentralization, transformation.

Статтю отримано 18.11.2015 р.

УДК 111.1:316

Людмила Онейда

Смисложиттєві запити сучасного українця

У межах дослідження розглянуто проблему сенсу людського життя, показано колізії та суперечності в пошуках смисложиттєвих орієнтирів. Останні характеризуються варіативністю відповідей, які не суперечать одна одній, а розкривають доповняльність кожного різновиду рішень. Якщо смисли життя дещо відрізняються, то сенс людського буття полягає в його цілісності, яка в граничних вимірах означається екзистенціалами «з-цілення» й «цілющості», котрі близькі за змістом до понять «екзистенція» та «трансценденція», прийнятих у західній філософії. Відповідність на понятійному рівні вказує на співмірність на рівні запитів-пошуків, а отже, і на схожість очікуваних відповідей.

Ключові слова: смисл життя, сенс людського буття, цілісність, «з-цілення», «цілющість», екзистенція, трансценденція.

Постановка наукової проблеми та її значення. Ситуація постмодерну, у якій нині перебуває сучасна людина, – це ситуація на межі... тисячоліть, століть, життєвих цінностей і навіть людського життя. Останнє особливо зрозуміле українцям як народу, що потерпає від відкритої російської агресії ось уже тривалий час. Така ситуація актуалізує пошуки смисложиттєвих орієнтирів, вносить свої корективи в життя кожного українця. Так, відомий нам вислів «моя хата скраю» поступово набуває свого первинного значення й характеризує, швидше, того, хто, зазвичай, першим готовий зустріти ворога й не тільки. Ця глибинна ментальна готовність Зустрічі, закорінена в генах попередніх поколінь, нині знаходить свій активний прояв. Більше того, вона розкривається харизмою запитів у пошуках смислів, які тільки й здатні усвідомлюватися в граничних ситуаціях екзистенційно-особистісного буття.

Аналіз досліджень цієї проблеми свідчить про те, що запити-пошуки смислу людського життя тривають від сивої давнини й до сьогодні. Вони постійно поставали перед більшістю філософів і науковців, нині ж здатні актуалізувати особистісне начало кожної людини й, зокрема, кожного українця.

Так, відштовхуючись від Платона та Арістотеля, Сократа й Демокріта, Епікура та Сенеки; Августина Блаженного й Фоми Аквінського; Данте, Петрарки, Піко делла Мірандоли; Р. Декарта, Б. Спінози, Г. Лейбніца; І. Канта, І. Фіхте, Г. Гегеля та ін., можна прийти до майже вичерпної відповіді на питання, які нас цікавлять. Відомий український філософ С. Кримський зазначає: «Світ у питаннях ближче до своєї автентичності, справжності та самотворення, ніж у відповідях, котрі спрямовують суще, схематизують його багатоманітність, орієнтують не на буття як океан можливостей, а на причали його гаваней» [2, с. 4]. Так, за М. Гайдеггером, запитування – це «благочестя думки», вивільнення від остаточних констатацій.

Власне, сказане не зменшує людської ролі в успішних рішеннях і правильних відповідях, на що також звертає нашу увагу С. Кримський. Просто питання про сенс життя спрямовує нас у царину філософії, де в «запитальних ситуаціях свідомість залишається максимально відкритою реальності, характеризує відверті форми співвідношення з нею» [2, с. 4].

Варто зазначити, що в сучасній науковій літературі розв'язанням проблеми смислу людського життя займалися Є. Бистрицький, І. Ведін, В. Гйосле, А. Єрмоленко, В. Загороднюк, С. Кримський, В. Табачковський, Н. Хамітов, В. Шинкарук і багато інших філософів.

Особливо привертають нашу увагу дослідження Київської світоглядно-антропологічної школи, зокрема розробки В. Загороднюка, який у статті «Людина як істота, котра трансцендує» стверджує, що сенс людського життя «полягає в усвідомленні й слідуванні суспільно значущим цілям, у реалізації загальнолюдських гуманних цілей та ідеалів» [1, с. 236]. І хоча нам імпонують такі погляди філософа, усе-таки спробуємо доповнити їх власними спостереженнями й інтерпретаціями.

Отже, об'єкт нашого дослідження – людське буття в різноманітності його вимірів-контурів, а предмет – смисложиттєві запити та орієнтири сучасного українця.

Мета та основне завдання статті – показ колізій і суперечностей у пошуках смисложиттєвих орієнтирів сучасного українця.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. На нашу думку, будь-яке дослідження, зокрема в царині філософії, слід розпочинати з визначення та інтерпретації його ключових понять.

Безсумнівно, ключове поняття нашої роботи – «смысл» та (або) «смысл», а ключове словосполучення – «смысл людського життя», а також «смысл людського буття». Останні, на перший погляд, майже не відрізняються, але придивімося до них пильніше.

Поняття «смысл» («з мислею») указує на думку, мислення, осмислення, а отже, розуміння, розум (рацію), що логічно проявляється в мові, під час спілкування. Часто його ототожнюють із поняттям «знання», яке, на думку В. Загороднюка, репрезентує всезагальну ідеальну форму існування предметного світу [1, с. 234].

Поняття «смысл», запозичене з європейських мов, указує, швидше, на «чуття», аніж на «думку». І хоча обидва поняття – і «смысл», і «смысл» – часто використовуються як синоніми, усе-таки вони не є абсолютними синонімами. Тому, на нашу думку, доцільніше вживати словосполучення «смысл життя» та «смысл буття». До речі, відмінність між поняттями «життя» й «буття» ми знаходимо вже в буддизмі. Український фольклор пропонує нам таку зв'язку, як «жили-були», що також спонукає до певних роздумів.

Та як би ми не означили свої запити, питання про «смысл життя», чи про «смысл людського буття», однаково актуалізує пошуки сучасної людини. Така активізація в пошуках смисложиттєвих орієнтирів-цінностей зумовлена насамперед ситуацією в країні, а саме кризою, яка охопила всі сфери українського суспільства. При цьому суспільна криза, накладаючись на індивідуальну, винесла життя-буття сучасного українця в граничні виміри, де перед кожним постала проблема вибору, яка нині є настільки актуальною, наскільки небезпечною. Отже, від вибору, від відповіді, від відповідальності тут і зараз залежить наше май-буття. Воно залежить від того, наскільки ми є сучасними (відповідними часу) людьми.

Безперечно, сучасний світ багатоманітний та варіативний. Тому й відповіді на смисложиттєві запити мають варіативний вигляд, що «сполучає різні доповняльні ситуації можливостей, які не виключають свободу думки та вибору» [2, с. 4].

Перш ніж дійти до сучасних формулювань відповідей на питання про смысл людського життя, варто звернутися до вже існуючої типології підходів із розв'язання цієї проблеми. Так, В. Загороднюк обґрунтовує три основні підходи: перший – «життя не має сенсу»; другий – «життя людини має сенс, який полягає в чомусь зовнішньому стосовно людини»; третій – «смысл життя в самому житті» [1]. Далі філософ аналізує ці підходи.

Так, у межах першого він виділяє дві версії – онтологічну та гносеологічну. Перша представлена позицією французького екзистенціаліста А. Камю: життя безглузде й треба приймати його, як безглузде. Друга міститься в працях прагматиста В. Джемса та екзистенціаліста К. Ясперса. Суть її полягає в тому, що сенс, можливо, і є, проте він незрозумілий.

Другий підхід позиціонують релігійні концепції, у яких зовнішнє тлумачиться, як потойбічний світ, а земне життя людини – лише як підготовка до загробного життя. Із релігійними концепціями сенсу життя перегукуються ідеалістичні. Типовим для них є висловлювання М. Бердяєва про те, що сенс життя не може виринути із самого процесу життя, він повинен підноситися над життям. Ця думка сягає ще Платона, який ототожнює достеменно буття з благом. Останнє надає життю сенс. Оскільки кожна істота прагне блага, а різні верстви населення – різних видів благ, то й сенс життя в них різний. Арістотель погоджується з Платоном, що благо наснажує буття. Тільки за Арістотелем, сенс людського буття полягає в підпорядкуванні державі. Загалом, як стверджує В. Загороднюк, така лінія аналізу проблеми сенсу життя простежується в домарксистській ідеалістичній філософії аж до Гегеля [1].

Згідно з третім підходом, сенс життя людини полягає в самому житті. Тут можливі два варіанти. Перший керується тим, що сам факт життя є самодостатньою умовою його осмисленості. Така інтерпретація сенсу людського життя спрямована проти його релігійного розуміння. Другий стосується принципу безмежної свободи. Вільна особистість може вільно творити себе, але вона позбавлена смислотворчої орієнтації. Таке творіння є, по суті, «осмислене творіння Ніщо» (Сартр), докласти свою свободу людині немає до чого [1]. Ураховуючи цей типологічний аналіз, приходимо до розуміння питання свободи та відповідальності за буття.

Як виявилось, історія філософії, демонструючи множини відповідей на питання про смисл людського життя, насправді репрезентує панорамну варіацію констатацій усіх можливих рішень.

Зараз, на думку відомого українського філософа С. Кримського, «такі варіативні відповіді реалізуються вже не лише через історико-філософський розгляд, а й у вигляді співрозмірних сучасності формувань» [2, с. 5].

Філософ підкреслює, що найголовніше в житті не просто знайти своє місце в бутті, корисне для інших людей, а й дати буттю проявитися через тебе. Для цього не обов'язково потрібні якісь великі творчі звершення або геройські акти. Достатньо найскромнішої турботи про те, що може бути пам'ятним.

На питання: «Якому смислу потрібно слідувати», – філософ відповідає: Тому, із чим пов'язаний тисячолітній досвід людства, тобто усвідомлення рятівних сил, які підтримують людяність у людині, дають життя через любов, добро й дарування щастя. Усе це заведено називати благодаттю. Адже, як стверджує С. Кримський, посилаючись на висловлювання відомих гуманістів, філософів, – людина живе доти, доки вона «випромінює благодать» і йде з життя, коли ця якість вичерпується. Ось чому творчість видатних людей, незалежно від терміну життя (навіть якщо він надто малий), виглядає закінченою, тобто демонструє те, що заклик до благодаті працював [3].

Говорячи про благодать, С. Кримський робить висновок про необхідність виробляти в собі огиду, ідіосинкразію до жорстокості. Адже жорстокість є в кожному. Так, на думку Герцена, жорстокою є дитина у своїй невинності, жорстокий піп у своїй святості, жорстоким є доктринер у своїй науці. Усі ми жорстокі, й особливо, коли маємо рацію. М'якосердя, як стверджує С. Кримський, приходять лише з досвідом, коли, прокидаючись із думкою про те, яка ти погана людина, шукаєш виправдання для себе й, не знаходячи його, знаходиш для інших. Після цього будь-яка жорстокість стає огидною [3].

Доцільно також привести умови смислонаповненого щастя, які були сформульовані С. Кримським.

Перша – спілкування з природою, тобто з чимось більш абсолютним і високим, ніж окрема людина. У природі є краса, а вона виявляється милістю до людини. Усі наші нещастя – від чотирьох стін. І справді, якщо в людини депресія, то після походу в ліс, до річки або в поле, вона, зазвичай, розвіюється. До того ж, ритм людських кроків, як встановлено наукою, збігається з деякими ритмами мозку. Ось чому без спілкування з природою не можна бути щасливим.

Друга умова щастя – любов, тобто знаходження абсолютного центру в іншій людині, здатність до обміну особистостями, між коханими. Такий обмін створює певну «хімію духу», деякий особливий об'єкт – «ти», який іде до Бога [6].

Третя умова щастя – духовність, наявність високої мети в житті, величина якої прямо пропорційна величині щастя. Річ тут не в тому, що не потрібні матеріальні цінності – вони необхідні; але до них людина легко звикає й тоді перед нею в усій силі постають ті самі екзистенційні, тобто духовні, проблеми.

Четверта умова передбачає відсутність честолюбства, бо честолюбна людина не може бути щасливою: вона щоразу ставить собі нові й нові цілі, так без кінця. Не випадково біблійна мудрість учить: «Сила жадає, і тільки смуток вгамовує серця». Звісно, це не означає, що честолюбство не потрібне; воно необхідне кожній людині, яка робить кар'єру. Але треба знати, до яких наслідків для особистого щастя людини може призвести честолюбство [6].

Тобто, із погляду сучасних філософів, а отже, і сучасної філософії, сенс життя – це і завдання реалізувати свою особистість, і спроба дати буттю виразитися через особистісні діяння, і цілереалізація свого життя як складової світової біографії добра, і як завдання зробити щасливою хоча б одну людину тощо [2]. При цьому «варіації подібних констатацій у складі відповіді не суперечать одна одній, а розкривають доповняльність кожного різновиду рішень. Поширення варіативно-панорамних відповідей (які були й раніше, але не становили норми) і посилюють увагу до запитального статусу філософії. Знаменно, що такі відповіді виникають і в сучасній точній науці, але не набувають в ній широкого застосування» [2, с. 5]. Зрештою, сучасна наука не суперечить варіативним результатам розв'язання проблем у філософії. Звідси: плюралізм стає не лише ідеологією, але й виразом об'єктивного стану речей [2].

Власне, плюралізм думок, варіативність відповідей і т. д. – усе це свідчить про граничні виміри буття сучасної людини. Сучасний світ очікує від нас су-часної, в-часної та спів-учасної відповіді. І якщо наші смисли життя дещо відрізняються, то сенс людського буття, на нашу думку, полягає в його цілісності. Остання в граничних вимірах людського буття проявляється через екзистенціали «з-цілення» та «цілющості», що за змістом є близькими до понять «екзистенція» та «трансценденція», прийнятих у західній філософії [4]. Так, саме «з-цілення» можна окреслити як екзистенцію, а «цілющість» – як трансценденцію. Адже з-цілення, як і екзистенція, фіксує й позначає людське існування в його фундаментальній, глибинній онтологічній специфічності, яка полягає в здатності людини «збирати себе» та бути незавершеною, відкритою, живою процесуальністю, котра, очікуючи, себе творить. Цілющість, як і трансценденція, означає можливість прояву з-цілення (екзистенції). Вона виражає недосяжну повноту всіх зцілень (екзистенцій) і відчувається людиною лише в її свободі.

Таке використання понять «з-цілення» та «цілющості», виходячи з архітектоники української мови, є досить-таки органічним і правомірним. Більше того, воно прояснює буття української людини з відповідно притаманним йому глибинним оптимізмом та світоглядною толерантністю. Саме через таке локальне етноантропологічне та етнонаціональне прояснення відбувається узгодженість із загально-антропологічними та загальноекзистенційними тенденціями [5].

Отже, у феномені смислу завжди є питання, звернення й передбачення відповіді. Смысл у широкому розумінні – міра прилучення людини до певних явищ, подій, ситуацій. Смысл – це та повнота інформації, яка потрібна для виокремлення предмета з Універсуму. Людина ж є розпізнавальною системою цієї інформації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Смыслжиттєві запити сучасного українця викликані до життя насамперед суспільною кризою, яка, накладаючись на індивідуально-особистісну, виносить людське буття в граничні виміри. Останні характеризуються варіативністю відповідей, які не суперечать одна одній, а розкривають доповняльність кожного різновиду рішень. Так, смысл життя сучасної людини – це і завдання реалізувати свою особистість, і спроба дати буттю проявитися через особистісні діяння, і цілереалізація свого життя як складової світової біографії добра, і як завдання зробити щасливою хоча б одну людину тощо.

Якщо смисли життя сучасного українця дещо відрізняються, то сенс людського буття, на нашу думку, полягає в його цілісності. Так, у граничних вимірах людського буття цілісність проявляється як «з-цілення» та «цілющість». Означені екзистенціали цілісності близькі за змістом до понять «екзистенція» й «трансценденція», прийнятих у західній філософії. Така відповідність на понятійному рівні вказує на співмірність на рівні запитів-пошуків, а отже, і на схожість очікуваних відповідей.

Виходячи з архітектоники української мови, використання понять «з-цілення» та «цілющості» є досить-таки органічним і правомірним. Більше того, воно прояснює буття української людини з притаманним йому глибинним оптимізмом та світоглядною толерантністю. Названі ментальні риси, як і низка інших, потребують глибинного філософського-антропологічного аналізу та є перспективними в плані подальших досліджень.

Джерела та література

1. Загороднюк В. П. Людина як істота, котра трансцендує / В. П. Загороднюк // Філософія. Світ людини. – К. : Стіло, 1999. – С. 222–238.

2. Кримський С. Б. Запити філософських смислів / С. Б. Кримський. – К. : ПАРАПАН, 2003. – 240 с.
3. Кримський С. Під сигнатурою Софії / С. Б. Кримський. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. – 717 с.
4. Опейда Л. М. Людина цілісна / Л. М. Опейда // Філософсько-антропологічні читання'97. Перспективи та межі антропоцентризму. – К. : Стилос, 2000. – С. 259–265.
5. Опейда Л. М. Проблема цілісності людського буття: філософсько-антропологічний аналіз : автореф. дис. ... канд. філос. наук / Л. М. Опейда ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2010. – 20 с.
6. Кушерець В. І. Про смисл життя сучасного українця [Електронний ресурс] / В. І. Кушерець. – 2012. – Режим доступу : <http://www.3.znannya.org.ua/node/250f>

References

1. Zahorodniuk, V. P. (1999), "A person as a being who transcends", *Philosophy. World of person*, Kyiv : Stylos, Pp. 222–238.
2. Krymskyi, S. B. (2003), "Requests philosophical senses", Kyiv : PARAPUN, 240 p.
3. Krymskyi, S. B. (2008), "Under the signature of Sofia", Kyiv : Publ. House «Kyiv-Mohyla Academy», 717 p.
4. Opeyda, L. M. (2000), "Integrated Person", *Philosophical and anthropological reading '97. Prospects and borders of anthropocentrism*, Kyiv : Stylos, Pp. 259–265.
5. Opeyda, L. M. (2010), "The problem of the integrity of the human being, philosophical and anthropological analysis : Thesis of Dis. ... Candidate of Philosophy Sciences"; M. P Dragomanov National Pedagogical University, Kyiv, 20 p.
6. Kusherets, V. I. (2012), "About the life sense of modern Ukrainian", <http://www.3.znannya.org.ua/node/250f>

Опейда Людмила. Смысложизненные вопросы современного украинца. В рамках исследования рассмотрена проблема смысла человеческой жизни, показаны коллизии и противоречия в поисках смысложизненных ориентиров. Последние характеризуются многовариантностью ответов, дополняющих каждую разновидность решений. Если смыслы жизни отличаются, то смысл человеческого бытия – в его целостности, которая в пограничных измерениях проявляется как «ис-целение» и «целebность» (или «екзистенция» и «трансценденция»).

Ключевые слова: смысл жизни, смысл человеческого бытия, целостность, «ис-целение», «целebность», экзистенция, трансценденция.

Opeyda Ludmila. The Life-meaning Inquiries of the Modern Ukrainian. Taking into account the life reality of the modern Ukrainian and the life-meaning inquiries that appear on this basis, the problem of human meaning of life is reviewed in this research. First of all, the actuality of the theme is connected with the social crisis, overlapping on the individual-personal one, which takes the human being in supreme measurements. The last ones are characterized by the variety of answers, which don't contradict each other, but reveal the complement of each solution variation.

The purpose of the work is to show the collisions and contradictions in search of life-meaning guides.

The results of the work prove that the meaning of life of the modern Ukrainian actually is a task to realize its own personality, a trial for the being to be expressed through the personal actions and the full realization of the own life as a part of world biography of goodness and as a task to make at least one person happy etc.

If the meanings of life differ a bit, then the sense of human being lies in its integrity. In supreme measurements of human being integrity is shown as "healing" and "salubrity". Appointed existentials of integrity are close by its meaning to the concepts "existential" and "transcendence", accepted in western philosophy. On the conceptual level such conformities point at the proportionality on the search-inquiry level, therefore at the similarity of the expected answers.

The conclusions of the work reduce to the recommendations of the deepen learning of the Ukrainian language architectonics, where the usage of the concepts "healing" and "salubrity" is quite organic and legitimate. Moreover, it enlightens the being of the Ukrainian with its usual deep optimism and ideological tolerance. After all through such a local ethno anthropological and ethno national enlightening there takes place an agreement with general anthropological and general existential tendencies.

Key words: meaning of life, sense of human being, integrity, "healing", "salubrity", existential, transcendence.

Статтю отримано 31.10.2015 р.